

نگاهی به غلط نویسی واژه درب:

درب یا در؟!

تحریریه پنجره ایرانیان

در واقع، در هیچ منبع و مرجعی مجوز استفاده از درب به جای «در» یافت نشد. البته به جز صنایع خودروسازی خودمان (درب خودرو باز است)!!
واقعا این «ب» از کجا آمده است؟ چه کسی نخستین بار از درب استفاده کرد؟ معلوم نیست.

اما ظاهرا در نظریه کلی درباره اصالت واژه درب وجود دارد: برخی این واژه را عربی می‌دانند و بعضی غیر عربی.

از نظر عده‌ای از محققان، اصل واژه درب عربی است و شاهد آنها نیز استفاده از جمع این کلمه به صورت دروب در برخی از متن‌ها بوده است. این نظریه بیان می‌کند: «واژه درب که اخیرا در زبان فارسی رایج گردیده عربی است و از کلمه دروازه فارسی گرفته شده است و به همان معنای دروازه در عربی به کار می‌رود و استفاده آن به معنای در، در زبان فارسی کاملا غلط می‌باشد و متأسفانه به علت جهل برخی از زبان‌شناسان فارسی در دوران اخیر در زبان فارسی رایج گردیده است».

اما دهخدا اندکی با این نظر مخالفت دارد و می‌نویسد: «اصل دروب عربی نیست و عرب آن را در معنی ابواب به کار برده است، لذا مداخل تنگ بلاد روم را نیز دروب گفته‌اند؛ چون آنها بسان دروازه‌ای بود که بدان منتهی می‌شد و در این معنی از قدیم استعمال شده».

اما جالب اینکه هیچکدام از این دو نظریه متفاوت، استعمال درب به جای در را مجاز نمی‌دانند.

کاربرد در و درب

اجازه دهید کاربردهای این دو واژه را نیز بررسی کنیم. در خصوص واژه «در» به نمونه‌های فراوانی برمی‌خوریم، از ترکیبات مختلف گرفته تا ضرب‌المثل‌های قدیمی. ترکیبات بسیار پرکاربردی مانند درگاه، سردر، دردار، دربست، دریاژن، دربه‌در، بی‌دروپیکر و غیره، همگی از واژه «در» ترکیب شده‌اند. همچنین ضرب‌المثل‌های بسیاری را می‌توان یافت که با استفاده از «در» ساخته شده‌اند؛ مانند: در را از پاشنه در آوردن؛ در دروازه را می‌توان بست، دهان مردم را نمی‌توان بست؛ خدا در و تخته را خوب به هم جور می‌کند؛ همیشه در به روی یک پاشنه نمی‌چرخد؛ هر چه زد به در بسته خورد؛ همه درها به روی او باز است؛ و غیره.

این در حالی است که وقتی به سراغ بررسی کاربردهای درب می‌پردازید، فقط با جمله‌های انگشت‌شمار و نسبتا جدیدی روبه‌رو می‌شوید. درب خودرو باز است؛ لطفا درب را آهسته ببندید؛ تحویل، درب منزل؛ و تولید درب و پنجره.

مقایسه کاربرد وسیع و قدیمی «در» در مقایسه با درب، کاملا نشان می‌دهد که امروزه درب در معنای اصلی خود به کار نمی‌رود.

رسمی جلوه دادن متن با استفاده از کلمه درب!

واقعا واژه درب چرا به جای کلمه «در» نشسته است؟ با بررسی‌هایی که انجام دادیم به نظر می‌رسد در ابتدا برای تفاوت گذاشتن میان «در» به معنای «آنچه که بر ورودی یک بنا یا مکانی بسته نصب شده است»، با «در» حرف اضافه، درب وارد متون گردیده است. شاهد آن هم اینکه شما هیچگاه در زبان گفتاری کلمه درب به گوشتان نخورده است. ظاهرا در ادامه استعمال درب به عنوان یک پرستیژ و تلاش برای رسمی‌نویسی عمومیت بیشتری یافت.

به هر حال، بر اساس بررسی‌های انجام شده به این نتیجه رسیدیم که کاربرد واژه درب به جای کلمه «در» قطعا نادرست می‌باشد. شاید کاربرد کلمه درب توسط صنف‌ها و حرفه‌های دیگر به جایی برنخورد، اما به نظر می‌رسد ما که در عنوان صنعتیمان این کلمه آمده است، پسندیده و منطقی نباشد، واژه‌ای با هویتی مجهول و غلط را به کار ببریم.

هر صنف و حرفه‌ای با پدیده‌ها و موارد خاصی ارتباط نزدیک دارد و از این جهت این موارد برای افراد شاغل در آن صنف اهمیت می‌یابد؛ اهمیتی بیشتر از سایر افراد جامعه. برای مثال، فعالان صنف در و پنجره‌ساز، ارتباط بسیار بیشتری از بقیه مردم با «در» دارند. از این جهت به نظر می‌رسد که حساسیت خاصی هم نسبت به آن باید داشته باشند، در حالی که می‌بینیم حتی در نحوه نام بردن آن میان شاغلان این صنعت اختلاف نظر هست: برخی می‌گویند: «در» و برخی: درب. واقعا کدام یک از این دو واژه صحیح هستند؟

تفاوت «در» با «درب» یکی از آن مسائلی است که در آغاز ساده و کم‌اهمیت به نظر می‌رسد. اما بسته به نوع نگاه ما به زبان، حکم‌های متفاوتی درباره آن می‌توان صادر کرد. شاید پیش خود بگویید که با این رکود، چه کسی به فکر درست بودن واژه درب یا در است. اگر زین پس فقط از واژه «در» استفاده کنیم در فروش ما تاثیر دارد یا قدرت خرید مردم افزایش می‌یابد؟ ما نیز از همه این مسائل آگاهیم، اما در واقع در این مطلب به بهانه «در» و درب می‌خواهیم تلنگری به خودمان بزنیم. اینکه درب از چه اصالتی برخوردار است، مهم نیست، مهم دل‌مشغولی ما از رواج غلط‌نویسی گسترده در زبان فارسی است. چندان خوشایند به نظر نمی‌رسد، افرادی که حرفه اصلی آنها ساخت و تولید «در» است، در نوشتن نام آن دچار خطا باشند.

قدمت استعمال واژه «در»

با بررسی متون ادبی و فرهنگ لغاتی همچون دهخدا، معین، عمید و فرهنگ فارسی پی می‌بریم که کاربرد واژه «در»، فراوان و بسیار کهن می‌باشد. در حالی که واژه درب قدمت چندانی ندارد. ضمن اینکه واژه درب در هیچ ترکیبی به کار نرفته است. اصولا معلوم نیست دقیقا چه زمانی و چرا واژه درب به جای کلمه «در» مورد استفاده قرار گرفته است. جالب اینکه واژه درب فقط در زبان نوشتاری به کار می‌رود و در زبان گفتاری هیچ کاربردی ندارد.

اما در لغتنامه‌های فارسی چه معنایی برای درب ذکر شده است؟ علی‌اکبر دهخدا در لغتنامه خود این معانی را برای واژه درب قید کرده است: «در بزرگ کوچه، دروازه کلان، دروازه، مضیق و تنگنای در کوه و جای خشک کردن خرما». و چنین توضیح می‌دهد: «به‌مناسبت دروازه شهر، محله و نواحی داخل شهر در مجاورت هر دروازه به نام همان دروازه نامیده شده است مانند درب ری و درب قزوین». همچنین به یکی از قدیمی‌ترین استعمال‌های واژه درب اشاره می‌کند: در کتاب تاریخ قم که متعلق به سده چهارم هجری است آمده: «قم را چند راه است و چند درب و چند میدان». روشن است که در این متن نیز درب به معنای دروازه به کار رفته است.

به همین ترتیب، فرهنگ معین، فرهنگ عمید و فرهنگ فارسی نیز این معانی را برای واژه درب ذکر کرده‌اند: «در بزرگ، دروازه، دروازه فراخ و دروازه شهر یا قلعه». اما تعریفی که دهخدا از «در» ارائه داده است: «آنچه از قطعات تخته یا از صفحات آهن و غیره سازند مربع مستطیل به قامت آدمی یا خردتر یا بلندتر و به پهنای گزی یا کمتر یا بیشتر و داخل چهار چوبی به پاشنه یا لولا نصب کنند و بر مدخل یا مخرج خانه، سرا، اتاق، راهرو و جز آن کار گذارند تا مانع در آمدن و در رفتن کسی یا چیزی باشد و آن گاهی به دو پاره است (به دو لت یا به دو مصراع) و گاه به یک پاره (یک لت، یا یک مصراع) و هر لت بر پاشنه بگردد تا فراز و باز شود یا گشاد و بست آن به وسیله لولا باشد که بدان در را به چهارچوب دوزند.»

به نظر می‌رسد این تعریف با آنچه که در صنعت ما به همراه پنجره ساخته می‌شود کاملا مطابقت دارد. ضمن اینکه همانطور که مشاهده می‌کنید لغتنامه‌نویسان برای تعریف درب از واژه «در» استفاده کرده‌اند. که این امر خود نشان‌دهنده اصالت این واژه است.